

KŁOSY

Organ Związku Kółek Roln. Zachodnio-Pruskich.

(Tygodnik wychodzący co sobotę.)

Przedpłata kwartalna wynosi na wszystkich pocztach w Niemczech 75 fenigów.

Ogłoszenia przyjmuje się za opłatą 20 fen. od jednolitego wiersza. Przy powtórzeniu udziela się stósownego rabatu. — Kółka od ogłoszeń siewów i bydła rozpłodowego płać tylko 10 fen. od wiersza.

Szcześć Boże!

Wszelkie przyczynki redakcyjne prosi się adresować Połczyński Wysoka, Wittstock pr. Frankenhagen Wpr. W sprawach druku i ekspedycji oraz wiadomości o ruchu w „Kółkach” S. Buszezyński, Thorn, Brückenstr. Ogłoszenia i reklamy przyjmuje K. Zabłocki Thorn, Brückenstrasse.

OD PATRONATU.

Panów wicepatronów prosi się, by już teraz w czasie letnim przygotowali **założenie nowych Kółek**, ażeby Kółka już w **październiku** mogły być założone i w ciągu zimy pracować mogły. W myśl uchwały sejmiku w Tucholi najracjonalniejsze są **Kółka parafialne**, i tak zechcą pp. Wicepatroni **każdą parafię** z osobna wziąć pod uwagę.

Prosi się pp. Wicepatronów o doniesienie **do 1. października** do patrona, czy i które nowe Kółka **zamierzają założyć**, przyczem o każdej parafii rezultat swych zabiegów zaznaczyć zechcą.

Kędzierzawka.

Przed 3 laty zapowiadał pewien wielki właściciel niemiecki, że kędzierzawka **zupełnie wytraci** kartofle w Niemczech. Popłoch zrobił się w całym kraju, izby rolnicze zarządziły środki zaradcze, wołano już o ustawy prawne, a przynajmniej policyjne, aby zapobiedz szerzeniu się zarazy. Tymczasem w roku 1908 i 1909 nastąpiły zupełnie wyjątkowo obfite zbiory kartofli, o »kędzierzawce« zapomiano, a nawet żartować zaczęto z »próżnych strachów«. Aż tu w tym roku złowrogi ten gość znów się ukazał na naszych polach, w niektórych okolicach tak groźnie, że plon kartofli **do połowy** już jest zniszczony.

Początki tej choroby zaznaczają się żółknięciem zrazu tylko niektórych krzaków. Bledną, potem żółkną, nareszcie pokazują się czarne plamy na naci, która z czasem zupełnie usycha. Zwijanie się liści w górę jest objawem, od którego »kędzierzawka« wzięła swoje nazwanie, ale nie koniecznie na każdej roślinie się oka-

zuje. Teraz **pora śledzić**, na swoich polach tę chorobę, gdyż później, kiedy kartofle już normalnie zaczynają obsychać, można łatwiej objawy choroby przeoczyć.

Następstwem choroby jest naturalnie przerwanie wegetacji kartofli; nawiązane kłęby przestają się rozwijać i podlegają w wielkiej części gniciu, albo już w ziemi, albo później w kopcu.

Środków zaradczych na tę chorobę **niema**, ale straciwszy część swego żniwa, strzedz się trzeba, by nie wysadzić znowu zarażonych kartofli, gdyż wtenczas strata będzie o wiele jeszcze większa.

Ponieważ wybieranie osobne zdrowych, a opadniętych kartofli jest prawie niemożliwe, zatem kartofle i gatunki z pola, gdzie się wogóle pokazała choroba, pod żadnym warunkiem **do sadzenia** użyte być **nie** mogą.

Nie wszystkie gatunki w tym roku porównywalnie są opadnięte. Najbardziej cierpią rychłe i średnio-rychłe gatunki, jak »Róże« i »Up to date«, z późniejszych »Silesia« i »Merker«, najlepiej bronią się dotąd »Wohlthmany« gatunek z wielu względów najlepszy, i w »Kłosach« tylekrotnie polecany.

Dalej na temsamem polu, na którym pokazała się choroba, nie można sadzić kartofli prędzej jak za 4—5 lat.

Po trzecie **łętów** od chorujących kartofli nie można używać, ani do nakrywania kopców, ani na podściółkę dla bydła, ani też nie powinno się ich podorywać, tylko zgrabiwszy **spalić**. Kto w jakiej bądź postaci łęty w ziemię chowa, ten zaszczepia sobie rolę chorobą.

Według dotychczasowych doświadczeń zaraza ta, (jak wszystkie choroby) opada przede wszystkim wątłe lub osłabione osobniki, dla tego w ostatnie 2 lata mniej była widoczna, gdyż wystąpiła tak późno, że niejeden wziął

ją za naturalne usychanie dojrzewających ziemniaków. W tym roku z powodu nagłych zmian pogody — (po długotrwałej suszy, długotrwałe deszcze, przeplatane w niektórych okolicach mrozami) — ziemniaki nie miały naturalnych warunków rozwoju, ztąd zaraza miała przygotowane dla siebie warunki. Róbmy wszystko co można, by jej działanie **poskro- mić i brońmy ziemniaka** najważniejszego z naszych ziemioplodów. (L. P.)

POKŁOSIE.

Wyka piaskowa czyli kosmata.

Wyka piaskowa nie jest jak nazwa mówi, rośliną ziem piaszczystych; siać ją można na wszystkich rodzajach gruntów, na których zwykła wyka się udaje, a więc na dostatecznie żyznych i odpowiednią ilość wapna zawierających, za wyłączeniem jedynie gruntów bardzo zwięzłych lub suchych, sapowatych piasków. Wyka piaskowa opiera się zarówno silnym mrozom podczas zimy jak i przymrozkom wiosennym, a na suszę jest wytrzymała.

Najlepiej uprawiać wykę po oziminach, na gnoju sianych. Czas wysiewu może być różny, od początku lipca do końca sierpnia.

Główny pożytek z wyki piaskowej mamy wiosną, od pierwszych dni maja do połowy czerwca daje ona nam obfitą, żyzną przez zwierzęta nasze chętnie zjadaną zieloną karmę.

Wykę piaskową zasiewa się z żytem świętojańskim, na mógg wysiewa się 35 funt. wyki i 60 funt. żyta.

Po sprzęcie wyki na zielono dość jeszcze czasu na zasiew końskiego zębu lub flancowanych buraków pastewnych, albo brukwi.

Z powodu, że nasienie wyki piaskowej jest drogie, poleca się jedną część pozostawić na sprzęt na ziarno; przeznaczoną na ten cel część pola sprzęta się na zielono w pierwszych dniach maja. Tak wcześniej wykoszone rośliny odrastają bardzo szybko i wydają wcześniej dojrzałe nasienie. L. Bł.

Jaskółki jako zwierzęta domowe.

Każdemu gospodarzowi wiadomo, jak nieznośną plagą dla zwierząt domowych są muchy w porze letniej. Bydło i konie nie mają w stajniach ani chwili spoczynku, gdyż napastowane bezustannie przez te owady i zmuszone opędzać się bez przerwy od tego dokuczliwego napastnika.

Pewien niemiecki gospodarz odkrył sposób obronny i tak go opisuje w pewnej gazecie: W mojem podwórzu gospodarskiem jest długa stajnia, która zapełniona jest znaczną ilością bydła, a w ogrodzie znajduje się staw i rowy

i pomimo to much i komarów prawie u mnie niema. Cały sekret braku much polega na tem, że postarałem się, aby większa ilość jaskółek u mnie się osiedliła. W tym celu poumieszczałem deszczułki odpowiednio wycięte wszędzie, gdzie się tylko dało, a więc na gzymsie budynku od strony południowej, a także i wewnątrz stajen, na wierzchu filarów itp.

Takie deszczułki służą jaskółkom za podstawę przy budowie gniazd. Na frontowej ścianie zaś powbijałem w tym celu łaty drewniane. Jaskółki chętnie też z mojej pomocy skorzystały i ulepiły znaczną liczbę gniazd tak, że na zewnętrznej ścianie pod dachem naliczyłem ich przeszło 100, a wewnątrz stajen około 50. Na 150 gniazd mamy już 300 starych jaskółek, a że każda para wysiaduje 2 razy 3 do 5 młodych, przeto okrągło liczyć można, że tych pożytecznych zwierzątek jest u mnie co najmniej 1.200 sztuk, które bezustannie są w ruchu, w pogoni za muchami i komarami. Nic przeto dziwnego, że u mnie much i komarów prawie niema, a raczej dziwić się potrzeba, jak ta liczna skrzydlata gromada może się wyżywić muchami i owadami.

Ruch w Kółkach.

Komorsk, d. 10. lipca 1910 r.

Sprawozdanie Kółka rolniczego na Komorsk i okolicę, które się odbyło dziś w **Komorsku** o 5 godz. po południu u p. Daszkowskiego. Zagał je zastępca przewodniczącego pan Jasiński z Komorska, i uwiadomił zebranych członków iż 6 delegatów i to pp. Majewski, Jasiński, Karpiński, Kaskowski, Bogalecki i Maciejewski brali udział na sejmiku 7. lipca t. r. w Tucholi. Pan Jasiński odczytał sprawozdanie z sejmiku w Tucholi. Pan prelegent głównie nakłaniał wszystkich członków do zapisywania »Kłósów« i wskazał jak w czasie letnim wręcz głównie nam »Kłósy« są potrzebne, że, żadne Kółko bez swego organu »Kłósów« nie może istnieć. Dalej powzięto myśl, aby w zimowem półroczu odbywały się miesięcznie 2 posiedzenia. Także ma być wprowadzona kontrolka członków. Świnie od czerwionki także wspólnie od Kółka zaszczepi się. Zastępca p. przewodniczącego miał wykład »jak potrzeba dla młodych ludzi brać udział w szkołach rolniczych« i to w zimowem półroczu. P. skarbnik odbierał składki kwartalne. Członków było obecnych 26. Na przyszłym posiedzeniu które się odbędzie 14. sierpnia jest na porządku dziennym zamówienie sztucznych nawozów. Zastępca zakończył posiedzenie pochwaleniem Pana Boga. Karpiński, sekretarz.

Świecie, d. 6. 8. 10. Zebranie Kółka roln. odbyło się w hotelu p. Strunca przy licznych udziałach członków i gości. Przybył także wicepatron p. Domaradzki, którego wita prezes p. Różycki podnosząc zasługi jego około rozwoju Kółek roln. w powiecie świeckim. Sprawozdanie o zwiedzeniu stacyi doświadczalnej w Bydgoszczy i próbnym pól w Mochelku wygłosił p. Manikowski z Nowego Dobra. Podziwialiśmy z jaką umiejętnością referował nam swoje spostrzeżenia o wyniku badań, jakimi zajmuje się stacya doświadczalna, zachęcając obecnych członków o skorzystanie w przyszłości z podobnej wycieczki. Na propozycyą prezesa zwiedzają obecni członkowie gospodarstwa pp. Skomskiego i Różyckiego, gdzie po wspólnej pogadance i referacie delegatów o przebiegu sejmiku w Tucholi, rozeszli się wszyscy z tem zadowolaniem i przekonaniem, że taka wspólna łączność i praca około rozwoju naszej gałęzi gospodarczej przyczyni się do podniesienia dobrobytu naszego. Przyszłe zebranie odbędzie się 11. sierpnia o godzinie 1-szej w hotelu p. Strunca.

Zarząd.

Zebranie Kółka rolniczego na parafię sulęcką i parchowską odbędzie się 14. b. m. o 4 godzinie po południu na sali pana Weissa w **Parchowie**. (niedziela).

Zarząd.

W **Szwarcenowie** odbędzie się zebranie Towarzystwa rolniczego na parafię Szwarcenowską w niedzielę, dnia 14. sierpnia o godz. 5 po poł. w lokalu p. Rutkowskiego.

Zarząd.

Zebranie Kółka rolniczego w **Kamieniu** odbędzie się 21. 8. 10. po nabożeństwie u członka pana Molusa.

Zarząd.

W **Bobowie** odbędzie się zebranie Kółka roln. w niedzielę 14. t. m. o godz. 4. po południu u p. Kaszubowskiego.

Zarząd.

Kółko rolnicze na Nowacerkiew i okolicę odbywa swe zebranie w niedzielę dnia 14. t. m. o 5 godzinie po południu na sali p. Neumanna w **Nowejcerkwi**. Panowie rolnicy stawmy się wszyscy, Szanowny p. Prezes starać się będzie jak dotąd służyć odpowiednimi wykładami. Po zebraniu placenie za siemię, rąkiel i marchew.

Zarząd.

Posiedzenie Towarzystwa rolniczego dla Różanny i okolicy odbędzie się w niedzielę, d. 14-go Sierpnia o godz. 4-tej po południu w lokalu p. Jurkiewicza w **Przysiersku**.

Zarząd.

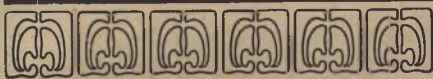
Pokrzydowo. Zebranie Kółka rolniczego odbędzie się w niedzielę d. 14. b. m. o godz. 3½ na sali p. Pirsiga. O liczny udział prosi

Zarząd.

Zapytanie.

Ponieważ siewam u siebie przeważnie żyto a bardzo mało pszenicy, są żniwa ozimin u mnie nadzwyczaj utrudnione. Dlatego zamierzam zrobić próbę z jęczmieniem zimowym, który jeszcze przed żytem kosić można. Proszę o łaskawą odpowiedź, czy warto siewać jęczmień zimowy jaki przedplód najodpowiedniejszy, jakiej roli i jakiego nawożenia wymaga?

W. Prab.

Bank Ludowy

E. G. m. u. H.

TORUŃ

przyjmuje depozyta począwszy od 1 marki płacąc od 3½—5%.

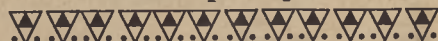
Żyto petkus

wprost sprowadzone z **Petkus**,

pszenicę **Hatzfeldt, Cimbals Elite, Squarehead**, siewy moje stały najlepiej w Prusach Zachodnich, poleca

Górski

Mirotki p. Altjahn.

Buchaje Holenderskie

szczepione przeciw gruźlicy wedł. Prof. Behringa, z obory zarodowej mającej 150 krów zapisanych w księdze stadowej zachodniopruskiej.

Knurki i Maciorki

z chlewni zarodowej o 120 maciorach rasy poprawnej krajowej, hodowanej pod nadzorem izby rolniczej, sprzedaje z odstawą do każdej stacyi

Jan Donimirski, Buchwałd p. Troop (Pr. Zach.)

Spółka Parcelacyjna w Lubawie

kupuje, sprzedaje i parceluje posiadłości ziemskie na własny i cudzy rachunek, pośredniczy w kupnie, sprzedaży i dzierżawie.

Jako najlepszą lokatę kapitałów poleca się

5-procentowe hipoteki pierwszorzędne

pod gwarancyą, od których dla wygody nabywców płacimy procenta sami.

Od depozytów płacimy 5 procent za półrocznem wypowiedzeniem.

A d r e s: Spółka Parcelacyjna Lubawa — Loebau Wpr.

(Biuro znajduje się w lokalu Banku ludowego.)

K. Zabłocki w Toruniu

poleca

Steuert. Rady sąsiada w chorobach inwentarza **1,50 m.**

Kellner. Zasady nauki żywienia zwierząt domowych **4 m.**

Trunz. Nawozy zielone, ich zastosowanie i znaczenie w rolnictwie, oraz opis gospodarstw posługujących się nawozami zielonymi **1 m.**

Do wybiórki kartofli

polecam różnej wielkości

trwałe kosze

po cenie za 1 ctr. objętości 1,20 mk., za ½ ctr. 90 f., za parę tak zwanych wiertłówek 1,20, za 1½ ctr. 1,50 mk.

J. Brzeski

Jaż wiska (Jesewitz) p. Münsterwalde W./P.

B. Bartkiewicz

Tel. 407. TORUŃ. Ulica prawa 2.

Fabryka i odlewnia

wyrobów

szpilzowych, armatur do par. kotłów.

Warsztat machinowy

dla **pump, wodociągów, transmisyj i zakładów fabrycznych.**

SKŁAD

przyborów technicznych

t. j. pasów w różnych gatunkach, wyroby gumowe i asbestowe,

węże, opatrunki do maszyn, plany.

Olivi wszelkich gatunków, smarowidła do maszyn i wozów i t. p.

Codziennie świeżo upalone
kawy z własnej palarni.

Skład kolonialny
win i cygar.
Fabryka najdelikatniejszych
likworów stołowych.
Carl Matthes,
TORUŃ, Seglerstr. 26.
TELEFON No. 8.

Oryginalne żyto petkuskie Lochowa sprzedaje
z plombą hodowcy przy cenach:

M. 28 przy odbiorze do 1000 kilo,
M. 27 « od 1000—5000 kilo,
M. 26 « ponad 5000 kilo
z wysyłką ze stacyi hodowcy, ekskl. worka i proszę o łask. liczne,
możliwie zbiorowe zamówienia.

B. Hozakowski Toruń (Thorn).

Biuro miernicze i melioracyjne
W. Staśkiewicz
POZNAŃ TORUŃ
ul. św. Marcina 10. ul. Wilhelmowska 7.
Telefon 1531. Telefon 608.
wykonuje
drenowania, melioracje łąk
i pomiary tak prywatne jako też rządowe.

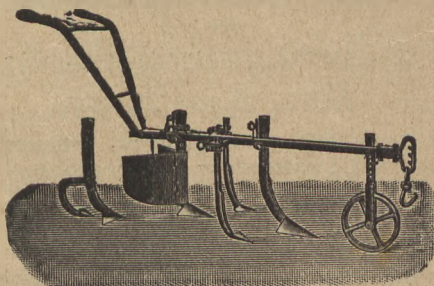
Pankalla & Krenz
Przedsiębiorstwo melioracyjne i miernicze
Telefon 511. — **Toruń** — ul. Fryderyka 14.
(Żyrokonto w Banku Związku Spółek Zarobkowych.)
wykonuje pod nadzorem bezpłatnym mierników rządowych i inżynierów kultury a dozorem stałym sumiennych i doświadczonych szachtmistrzów przy długoletniej gwarancji:
1. **roboty drenarskie** na probostwach, na mniejszych i większych majątkach, dla spółek wodnych (drenarskich) i zawiązywanie takowych, kanały otwarte i kryte;
2. **melioracje łąk** przez nawodnianie i osuszanie (kultury murszowe), zawiązywanie spółek wodnych (łąkowych), regulowanie kanałów i urządzenie stawów rybnych;
3. **pomiary katastrowe**, landszaftowe, gospodarcze, regulowanie granic, parcelacje i t. d.
Najspieszniejsze wykonanie i najtańsze ceny dla obszernej organizacji. Dojazdy informacyjne bezpłatne i bez zobowiązania interesentów.

H. CEGIELSKI Tow. akc. Filja w GRUDZIĄDZU

TELEFON 211.

(Graudenz, Pohlmannstr. 19) obok poczty.

Najstarsza jedyna największa fabryka polska

poleca
najnowsze i najlepsze kartoflarki „Alexandra“, najnowszy oryginalny „Hellera“ pług z pogłębiaczem, pługi „Rekord“ dwuskibowe i w giętych słupicach, pługi „Sep“ do głębokiej órki jednoskibowe, brony oryginalne „Laaka“, spalchniacze i walce wszelkich systemów, pierwszorzędne parowe garnitury angielskiej firmy „Davey Paxmann & Co., Ltd. Colchester“, prasy do słomy „Welgiera“, wialnie „Roeberta“, mrowniki i t. d. — słowem wszelkie w zakres rolnictwa wchodzące narzędzia i maszyny po cenach umiarkowanych.

Stać wystawa machin i narzędzi rolniczych w podwórzu filji w Grudziądzu.

Franc. Całbecki, generalny zastępca na Prusy Zachodnie i Wschodnie, Krainę i Pomorze.

W naszych sprawach: Słkice w kwestjach ekonomiczno-społecznych, napisali pp. Władysław Grabski, Jutiusz Watiszewski.